

نیایش

ترکیبات و واژگان:

اندر: در / پوزش پذیر: پذیرنده پوزش

مرغ: پرنده / پرستار: مطیع و فرمانبردار

جلال: بزرگی / متفق: هم رأی، هم فکر

بصر: چشم / ماهیت: حقیقت و ذات

جمال: زیبایی / ماورا: پشت سر، آن سوی

صفا: پاکی / منتها: آخر، به پایان رساننده

تأمل: اندیشه / محال: غیر ممکن

خلیل: عنوان حضرت ابراهیم (ع)

کنه: پایان حقیقت و ذات چیزی

مصطفی: برگزیده، عنوان حضرت محمد (ص)

سعدی: از بزرگ ترین شاعران و نویسندگان قرن

هفتم که مجموعه اشعار او کلیات سعدی (گلستان،

بوستان، دیوان و...) نامیده می شود.

بوستان: نام مثنوی تعلیمی بلندی از سعدی

که به سعدی نامه مشهور است و در ده باب به مسائل اخلاقی، اجتماعی و عرفانی می پردازد.

درس اول

ترکیبات و واژگان:

طنین: نغمه، صدا   توفنده: پرخروش

طوفان: باد و باران تند   انبوه: پر

خدا و خداوند: صاحب و مالک (در این درس)

عاج: بلندی، بخشی از اندام فیل

ریا: فریبکاری و ظاهر سازی

بوریا: حصیری از نی

﴿﴾ قیصر امین پور (۱۳۳۸-۱۳۸۶) شاعر موفق پس

از انقلاب و صاحب آثاری چون: «در کوچه آفتاب،

تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود، به قول پرستو،

آینه های ناگهان»

﴿﴾ انواع شیوه بیان: زبانی و ادبی

﴿﴾ متن زبانی: اگر از زبان، فقط برای ایجاد

ارتباط و انتقال مفاهیم استفاده شود و واژه‌ها در معنای مستقیم خود و بدون آرایه به کار روند.

📖 **متن ادبی:** اگر از زبان، علاوه بر ایجاد ارتباط برای زیبایی و اثربخشی استفاده شود و واژه‌ها گاهی در معنای غیر مستقیم و همراه با آرایه‌های ادبی به کار روند.

📖 **متن نظم:** متن ادبی که دارای قافیه، وزن و آهنگ و تساوی مصرع‌ها باشد و بتوان آن‌ها را در یکی از قالب‌های مثنوی و... قرار داد.

📖 **متن نثر:** متن ادبی که در آن تساوی جملات و عبارات و قافیه و وزن به شیوه شعر وجود نداشته باشد.

📖 **فعل:** واژه‌ای که بر انجام کار یا ایجاد ارتباط دلالت دارد و دارای زمان، شخص و... می‌باشد.

📖 **شناسه:** بخشی از فعل که شخص و تعداد آن را مشخص می‌کند و عبارت است از «م، ی، د، Ø، یم،

بن ماضی: با حذف «ن» از مصدر به دست می‌آید و در تمام فعل‌های ماضی و آینده حضور دارد.

بن مصدر: به ترکیب «بن ماضی + ن» گفته می‌شود که بر انجام کار دلالت می‌کند بی‌آنکه دارای شناسه یا شخص و زمان باشد.

بن مضارع: با حذف «ب» از فعل امر دوم شخص مفرد به دست می‌آید و در تمام فعل‌های مضارع و امر و نهی حضور دارد.

بن زمان فعل: به سه دسته ماضی (گذشته)، حال و آینده تقسیم می‌شود.

بن قافیه: کلماتی که در پایان مصرع‌ها می‌آیند و آخرین حرف اصلی و وزن بخش آخر آنها یکسان است و در اشعار سنتی حتماً وجود دارد.

بن ردیف: کلمه یا کلماتی که بعد از قافیه، عیناً در شعر تکرار می‌شوند و وجودش الزامی نیست.

و یا واقعه در ضمن شعر مانند: گلستان کند آتش بر خلیل (تلمیح به گلستان شدن آتش بر حضرت ابراهیم(ع))

﴿حرف «را» در زبان فارسی کاربردهای گوناگون دارد از جمله:

﴿نشانهٔ مفعولی: او کتاب را خواند. به جای حرف اضافه «از»: او را پرسیدم ← از او پرسیدم.

﴿به جای حرف اضافه «به»: خداوندش را بگو ← به خداوندش بگو قید زمان: شب را در آن جا ماندیم.

﴿ابوالقاسم قشیری: عارف قرن پنجم و نویسندهٔ کتاب رسالهٔ قشیریه که موضوع آن معرفی برخی از بزرگان عرفان و شرح اصطلاحات و الفاظ رایج میان آنها به زبان عربی است که بعدها به وسیلهٔ یکی از شاگردانش به فارسی برگردانده شد.

درس دوم

ترکیبات و واژگان:

خطبه: سخنرانی (نماز جمعه)

فراز: بلندی

نژند: اندوهگین و غمناک

اسرار: رازها

خفاش: پرنده‌ای پستاندار

جثّه: اندام

حدقه: مردمک چشم

پرتو: نور، روشنی

سایبان: آلاچیق، سایه گستر

خزان: پاییز

جلوه: ظاهر شدن، تظاهر

نگار: نقاشی

نغز: دلکش

حیران: متعجب

تماثیل: شکل‌ها، شمایل‌ها

صورتگر: نقاش

هجر: دوری، جدایی

طراوت: شادابی، سرسبزی

صورت: نقاشی (در این درس)

زالال: صاف و پاکی

دلپذیر: خوشایند

کامکار: پیروز، بهره‌مند (در این درس: نوعی گل سرخ)

📖 قآنی شیرازی: میرزا حبیب شیرازی متخلص به قآنی از شاعران دوران قاجار و نویسنده کتاب «پیشان» (به شیوه گلستان سعدی)

📖 نهج البلاغه: مجموعه نامه‌ها و خطبه‌ها و جملات قصار حضرت علی (ع) که توسط سیدرضی جمع آوری شده است.

📖 سید جعفر شهیدی: دانشمند بزرگ معاصر و مترجم نهج البلاغه و نویسنده آثاری چون زندگانی حضرت زهرا (س) و...

📖 تشبیه: همانند کردن یک چیز یا کس به چیز یا کس دیگر به جهت ویژگی‌های مشابه
📖 هر تشبیه چهار رکن دارد که عبارتند از:

رکن اول (مشبه): کسی یا چیزی که تشبیه می‌شود.
رکن دوم (مشبه‌به): کسی یا چیزی که به آن تشبیه می‌شود.
رکن سوم (وجه‌شبهه): شباهت موجود میان مشبه و

رکن چهارم (ادات تشبیه): کلماتی که شباهت مشبّه به مشبّه به را برقرار می سازند (مثل، مانند، چون و...) در تشبیه، گاهی اادات تشبیه و وجه شبه حذف می شوند، اما وجود مشبّه و مشبّه به برای تشبیه ضروری است.

📌 تشخیص (آدم نمایی، شخصیت بخشی): نسبت دادن رفتار انسانی به اشیا، گیاهان و موجودات، مانند: برق از شوق می خندد.

📌 نشانه (مظهر، نماد، سمبل): اگر چیزی به عنوان نشانه یک صفت یا رفتار به کار رود و شناخته شود: کوه مظهر بلندی و استواری

درس سوم

کلمات و ترکیبات:

سپندفر: بسیار ارجمند

درازنا: در طول، دراز

تیره رأی: بد اندیش

فروغ: روشنی

یل: پهلوان، دلیر

گُرد: پهلوان

روشن رأی: دارای

بخردان: دانایان

اندیشه روشن

نژاده: اصیل

بن: عمق، ریشه

سُتوار: مخفف استوار

ستبر: محکم

فر: شکوه، بزرگی

دریغ: مضایقه

گزند: آسیب

بگزار: به جا آور

چیره: پیروز

خیرگی: تعجب

ظفرمند: پیروز، غالب

همگنان: همگان

کاستی: کوتاهی و ناراستی

پلشتی: آلودگی، ناپاکی

خامه: قلم (در این درس)

خرد: اندیشه و عقل

فرهینختگی: دارای فضیلت

خیره روی: سرکش، گستاخ

فرزانگی: برتری اخلاقی و علمی

آلایش: آلودگی، ناپاکی

سر فرود آورد: کنایه از

خاستگاه: محلّ پیدایش

تعظیم و اقرار به بزرگی مخاطب

📖 میرجلال‌الدین کزازی: استاد محقق ادبیات که

به سره‌گویی و سره‌نویسی (اصرار بر استفاده از واژگان فارسی در گفتار و نوشتار و پرهیز از واژه‌های غیر فارسی) مشهور است از آثار ایشان «فرزند ایران و نامه باستان» را می‌توان نام برد.

📖 مفرد: اسم یا فعلی که به یک نفر یا چیز مربوط باشد.

📖 جمع: اسم یا فعلی که به بیش از یک نفر یا چیز مربوط شود.

📖 اسم‌های جمع در فارسی معمولاً دارای نشانه «ها» هستند: علاوه بر «ها»، در بعضی از واژه‌ها از نشانه «ان» استفاده می‌شود.

برای واژه‌های عربی رایج در فارسی، از نشانه‌های «ون» و «ین» و «ات» و یا جمع مکسر نیز استفاده می‌شود.

📖 واج‌آرایی (نغمه حروف): تکرار آگاهانه یک

حرف یا صدا به گونه‌ای که کلام را دل‌نشین‌تر کند و سبب رسایی و روشنی سخن شود.

✍️ **خواجه رشیدالدین فضل‌الله:** از وزرای دوران مغول و صاحب کتاب جامع‌التواریخ که تاریخ مفصل جهان می‌باشد و در تألیف آن از اسناد و نوشته‌های دولتی و نظرات دانشمندان معاصر استفاده شده است.

درس چهارم

واژگان و ترکیبات:

آرمانی: دارای هدف بلند

نصیب: بهره، سهم

عاطفه: احساس

نشیب: پستی، بلندی

تدبیر: مدیریت و اداره کردن

مشقت: سختی

رسوب: ته‌نشین شدن

سرشار: پر، لبریز

دل‌شکسته: کنایه از غمگین

بغض: حالت گرفتگی که در چهره و گلو نمایان شود.

منطقی: درست و اصولی (منسوب به هدف)

مهدی جهاندار: غزل‌سرای معاصر و

شاعر «شرح انتظار»

❏ جمله: یک یا چند واژه است که برای انتقال پیام به شنونده یا خواننده استفاده می‌شود.

❏ در جمله، معمولاً علاوه بر فعل به نهاد نیز نیاز است.

❏ فعل اصلی‌ترین بخش جمله و محور معنایی آن است.

❏ بعضی از جمله‌ها علاوه بر فعل و نهاد، دارای مفعول، متمم و یا مسند نیز هستند.

❏ مفعول را از طریق نشانه «را» و یا سؤال «چه چیز را» و «چه کس را» می‌شناسیم.

❏ متمم بعد از حروف اضافه (از، به، در، با، بر، برای) می‌آید.

❏ مسند را از طریق سؤال «چطور» می‌توان در جمله شناسایی کرد.

جمله و نهاد در آغاز جمله می آید. جمله‌ها از جهت داشتن اجزای اصلی به سه دسته تقسیم می شوند.

دو جزیی: نهاد + فعل

سه جزیی: نهاد + یکی از نقش‌های مفعول، مسند یا متمم + فعل

چهار جزیی: نهاد + دو نقش از نقش‌های مفعول، مسند یا متمم + فعل

﴿قید، صفت، مضاف‌الیه و... از نقش‌های اصلی جمله نیستند.﴾

﴿بعضی از جمله‌ها مانند شبه‌جمله‌ها و جمله‌های استثنایی از این قواعد پیروی نمی کنند.﴾

﴿غزل: شعری که مصرع اول آن با تمام مصرع‌های زوج هم‌قافیه است و تعداد ابیات آن معمولاً کمتر از بیست بیت می‌باشد و بیشتر برای بیان موضوعات احساسی و عاطفی به کار می‌رود؛ شکل گرافیکی آن این گونه است:﴾

× _____ × _____
× _____ _____
× _____ _____

مشهورترین غزل سرایان شعر فارسی حافظ، سعدی
و مولوی هستند.

درس پنجم

کلمات و ترکیبات:

جامه: لباس   تأمل: اندیشه

مپیچ سر را: سرپیچی و نافرمانی مکن

خرسند: راضی و خشنود چابکی: زرنگی

تمیز: پاک و اهل تشخیص

زنها: شبه جمله به معنی «آگاه باش»

راست: درست و صحیح (در این درس)

مشار: به حساب نیاور (در این درس)

ایرج میرزا: شاعر دوران قاجار که به جهت سادگی و

روانی شعرش به «سعدی نو» مشهور است و مسائل

اجتماعی را با زبانی ساده و شوخی بیان می کند.

کلیده و دمنه: از کتاب های کهن که از زبان

سانسکریت به پهلوی، عربی و فارسی دری ترجمه ۱۴

شده و قهرمانان بیشتر داستان‌های آن حیوانات هستند.

ادبیات را از جهت محتوا و درونمایه به چهار دسته تعلیمی، حماسی، غنایی و نمایشی تقسیم می‌کنند.

ادبیات تعلیمی (اندرزی) نوعی از ادبیات است که در آن راه بهتر زیستن و سعادت انسان‌ها، از طریق پند و اندرز نشان داده می‌شود.

بهترین نمونه‌های ادبیات تعلیمی فارسی: بوستان، گلستان، مثنوی معنوی، کلیله و دمنه

یکی از مهارت‌های اصلی زبان، خواندن است و شامل این گام‌ها می‌شود:

شناخت نشانه‌ها و کلمات، بازخوانی یا تلفظ واژه، مطابقت دادن شکل کلمه با تلفظ آن، خوانش درست متن، توجه به حس و حال متن و رعایت آن،

تشخیص معنا و درک پیام متن

متن حماسی با حالت پهلوانی و پیکارگرانه خوانده می‌شود.

متن ستایش و نیایش خدا با حالت فروتنی و خاکساری خوانده می‌شود.

شعر اندرزی با لحن نصیحت به گونه‌ای خوانده می‌شود که شنونده حس کند، مخاطب آن اندرز است.

درس ششم

واژگان و ترکیبات:

جولاهه: بافنده، نساج   وزارت: مقام وزیری

فناوری: تکنولوژی   غفلت: بی‌خبری

حرمت: احترام   کوه: بزرگی

دولت: ثروت و خوش‌بختی

ابتدا: آغاز، روزهای نخستین

امیر: حاکم، رئیس امارت

رایانه: کامپیوتر، وسیلهٔ پردازش اطلاعات

فضایل: نیکی‌ها و اخلاق پسندیده

اسارت: اسیر و زندانی بودن

رهاورد: نتیجه، سوغات

کینه: دشمنی

حسد: حسودی کردن

از بهر: برای

مستمعان: شنوندگان

چاپار: پیک نامه‌رسان

طعام: غذا و خوراک

اسطرلاب: ابزار ستاره‌شناسی قدیمی

چرتکه: وسیله محاسبه قدیمی

معترف: اقرار و اعتراف کننده

مرید: دوستدار و سالک عرفان

مرشد: ارشاد و راهنمایی کننده

طلب کنید: بجوید، بیابید

حصار: دیوار، محدود کننده

هنجار: نظم پذیرفته شده

چیرگی: غلبه، برتری

﴿﴾ جنید بغدادی: عالم و عارف دینی که درباره علم

توحید سخن گفته است.

﴿﴾ بهلول: طنزگوی دوران هارون الرشید که

مسائل اجتماعی زمان خود را با زبان طنز مورد انتقاد قرار داده است.

﴿محمد حبله‌رودی: از نویسندگان بزرگ قرن یازدهم و صاحب اثر معروف «جامع التمثیل»﴾

﴿فریدون اکبری شلدره: از نویسندگان کتاب درسی و کتاب «درآمدی بر ادبیات داستانی»﴾

﴿محمد بن منور: نواده ابوسعید ابوالخیر و نویسنده کتاب «اسرار التوحید»﴾.

﴿یک یا چند واژه مربوط به هم را یک گروه واژه می‌نامند.﴾

﴿گروه واژه‌ها سه دسته‌اند: گروه فعلی، گروه قیدی، گروه اسمی﴾

﴿گروه فعلی همان فعل است که در آخر جمله می‌آید.﴾

﴿گروه قیدی همان قید است که از نقش‌های اصلی جمله نیست و می‌توان آن را حذف کرد.﴾

گروه اسمی در جمله، گاه در جایگاه نهاد قرار می‌گیرد و گاه در جایگاه مفعول یا متمم.

گروه اسمی گاه یک کلمه است (اسب) و گاهی مجموعه‌ای از کلمات به هم پیوسته (این هر دو اسب اصیل نژاد خالص ایرانی)

هر گروه اسمی از یک هسته و احتمالاً یک یا چند وابسته تشکیل می‌شود.

وجود هسته در گروه اسمی اجباری است اما وجود وابسته‌ها قطعی نیست.

هسته گروه اسمی همان اسمی است که کلمه‌ها یا بخش‌های دیگر به آن افزوده می‌شود. (اسب)

وابسته‌ها گاهی قبل از هسته هستند که در آن صورت به آن‌ها وابسته‌های پیشین گفته می‌شود: (این هر دو)

گاهی نیز وابسته‌ها بعد از هسته می‌آیند که در آن صورت به آن‌ها وابسته‌های پسین می‌گوییم:

(اصیل نژاد خالص ایرانی)

چند راه برای شناسایی هسته وجود دارد:

الف) اولین اسم (اولین واژه در گروه که بتوان به آن «ها، را، ی» اضافه کرد)

ب) اولین واژه‌ای که نقش نمای اضافه (ـ) بگیرد

ج) اولین واژه که نتوان آن را حذف کرد.

در گروه فعلی، بن هسته است بقیه چیزهایی که به آن اضافه می‌شود، وابسته می‌باشند.

درس هفتم

واژگان و ترکیبات:

سیمینوف: نوعی مسلسل

خاکریز: نوعی سنگر   خمپاره: وسیله جنگی

دلُق: لباس پشمین فقیران

فرازنده: بر پا دارنده

چرخ بلند: استعاره از «آسمان»

نژند: غمناک

نوازنده: نوازش کننده (در این درس)

جیب: گریبان
عزت: عزیز و بزرگ بودن

ثنا: ستایش
عطا: بخشش

گوهر: مروارید
بالین: بالش

خرف: کم عقل
خموش: مخفف خاموش

خواری: پستی
به: مخفف بهتر

عز: عزت
خس: چوب بی ارزش

رخش: اسب سرخ و زرد (اسب رستم)

چاشت: غذای یک چهارم روز

جامی: نویسنده و شاعر معروف قرن نهم که به

جهت علاقه به شیخ جام و نیز زادگاه خود جامی

تخلص می کرد و صاحب آثاری چون هفت اورنگ،

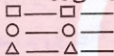
نفحات الانس و بهارستان است.

مهدی باکری: از سرداران شهید دفاع مقدس

مثنوی (دوگانه، دوتایی): قالب شعری که

مصرع‌های آن دو به دو هم قافیه‌اند و هر بیت

قافیه مستقل دارد؛ تعداد ابیات آن آزاد و معمولاً بلند و طولانی است و بیشتر برای سرودن اشعار طولانی چون داستان‌ها و افسانه‌ها به کار می‌رود. شکل

گرافیکی آن این گونه است:

مهم‌ترین مثنوی فارسی: شاهنامه، بوستان، مثنوی معنوی، خمسه (پنج گنج)

بزرگ‌ترین داستان‌پرداز شعر فارسی و صاحب خمسه یا پنج گنج (شامل پنج مثنوی: مخزن‌الاسرار، خسرو و شیرین، هفت‌پیکر، اسکندرنامه، لیلی و مجنون)

- واژه‌ها در گذر زمان دچار چهار وضعیت شده‌اند:

(الف) به همان معنا مانده‌اند مانند: پیر، خار

(ب) در زبان امروزی کاربرد ندارند. مانند نژند

(ج) دچار تحوّل معنایی شده‌اند، مانند دولت (ثروت و دارندگی)، دولت (کابینه)

(د) با حفظ معنای پیشین، معنی جدید

گرفته‌اند: یخچال، سپر خواندن اشعار داستانی با
آهنگ نرم و کشش آوایی است، بنابراین لحن
خواننده باید به گونه‌ای باشد که میل و رغبت شنونده
را به شنیدن ادامهٔ آن برانگیزد.

درس هشتم

واژگان و ترکیبات:

رسا: بلند	جهل: نادانی
خرم: سرسبز و شاد	حلاوت: شیرینی
شاهد: زیبارو	منشأ: محلّ پیدایش
رمیده: گریخته	حکمت: دانایی، فلسفه
مکث: درنگ	سرشناس: مشهور
شیوع: گسترش	وجد: شادابی و نشاط

ارادت: علاقه و میل (در این درس)

خرافات: مطالب غیر علمی و بیهوده

هلله: اظهار شادی کردن

صدر اعظم: رئیس بزرگ، رئیس دولت

مونس و انیس: یار و همدم ایجاد: به وجود آوردن

امیر کبیر: امیر بزرگ و عنوان ویژه میرزا تقی خان

قصیده: قالب شعری است که در آن مانند غزل

مصرع اول با تمام مصرع‌های دوم هم‌قافیه است اما

تعداد ابیات آن از غزل بیشتر می‌باشد و بیشتر برای

مدح و ستایش و نکوهش به کار می‌رود؛ شکل

× — × —
× — — —
× — — —

گرافیکی آن این گونه است:

سعدی، انوری و خاقان از قصیده‌سرایان مشهور

ادب فارسی هستند.

قائم مقام فراهانی: ادیب دوران قاجار که «ثنایی»

تخلص می‌کرد و به دستور محمدشاه قاجار کشته شد.

میرزا تقی خان امیر کبیر: از بزرگ‌ترین مردان

سیاسی دوران قاجار و صدراعظم ناصرالدین شاه و

مؤسس «دارالفنون»

محمود حکیمی: از نویسندگان حوزه معارف اهل

بیت و صاحب آثاری چون زندگی حضرت زینب ۲۴

سیرت و شخصیت حضرت محمد، زندگانی امام حسین،
 حسّ ششم، وجدان، به سوی ساحل، پیام آور محبت
 و وابسته های پسین در گروه های اسمی به چند دسته
 تقسیم می شوند از جمله: مضاف الیه، صفت های بیانی و
 صفت شمارشی ترتیبی ۲
 هر صفت پسین به غیر از صفت های شمارشی را
 صفت بیانی می نامند.

بن مضارع + ا: رسا
 بن مضارع + - نده: رونده
 بن مضارع + ان: گریان } فاعلی

لیاقت: مصدر (بن ماضی + ن) + ی: خوردنی

مفعولی: بن ماضی + ه: شکسته

نسبی: اسم + ی: تهرانی
 اسم + ین: زرین
 اسم + ینه: پشمینه
 اسم + ه: زرده
 اسم + گر: آهنگر

صفت‌های بیانی دربارهٔ ویژگی‌ها و چگونگی اسم (هسته) توضیح می‌دهند.

برای تشخیص صفت‌های بیانی از مضاف‌الیه کافیست به آخر ترکیب، «تر» و یا یک فعل ربطی اضافه کنیم، در صورت معنادار بودن صفت خواهد بود (محصل خوب‌تر) و در غیر اینصورت مضاف‌الیه است. (محصل دیرستان‌تر)

- ترکیب‌ها به دو دستهٔ اضافی (اسم + مضاف‌الیه) و وصفی (اسم + صفت) تقسیم می‌شوند.

درس نهم

استعمال: مصرف

محاربه: جنگ

اوج: بلندی

صبا: باد خنک شمال شرقی

طایر: پرنده

زمزمه: نجوا

نیرنگ: فریب

فتوا: حکم فقهی و دینی

توطئه: دسیسه و نقش

تحریم: حرام و ممنوع شدن

عارف: اهل عرفان

معطر: خوش‌بو

ندا: صدا

امان: ایمن

می لغزید: دچار لغزش می شد

معطر: خوش بو

سبا: نام سرزمینی در یمن

طیب: درمانگر، پزشک

استعمار: چپاول قدرت‌های بزرگ (این درس)

بشر بن حارث: از عارفان و زاهدان نخستین

اسلامی

جنگ چالدران: نبردی که در آن شاه اسماعیل و

کمال‌الدین بهزاد حضور داشتند.

شاه اسماعیل: مؤسس صفویه که مذهب شیعه را

در ایران رواج داد و دولتی مستقل از دیگر دولت‌های

اسلامی تشکیل داد.

کمال‌الدین بهزاد: نقاش مشهور عهد تیموری و

صفوی

حافظ: بزرگ‌ترین غزل‌سرای شعر فارسی و

صاحب دیوان غزلیات.

سید جمال‌الدین اسدآبادی: از آزادیخواهان
متفکر اسلامی که با استبداد ایران، عثمانی، مصر و
انگلستان مبارزه می‌کرد و روزنامه «عروة الوثقی» را در
پاریس منتشر می‌ساخت.

جناس: هم‌جنس بودن و برخوردار بودن از
حروف مشترک را جناس می‌نامیم.

انواع جناس: تام و ناقص
در جناس تام، املا و تلفظ یکسان و معنا متفاوت
است: راست (درست)، راست (سمت راست)

انواع جناس ناقص: جناس حرکتی: املا یکسان
است اما تلفظ و معنا متفاوت می‌باشد: مهر (دوستی)،
مهر (علامت)، مهر (مهریه)

اختلافی: دو واژه در یک حرف با هم متفاوت
هستند: راز و ساز

افزایشی: یکی از واژه‌ها حرف یا حروفی اضافه
دارد: جود و وجود

دو یا چند واژه در عین اینکه جناس دارند، می‌توانند سجع یا نغمهٔ حروف و یا اشتقاق و... نیز داشته باشند. به کار بردن قافیه در نثر (به جای شعر) سجع گفته می‌شود و در آن، در آخر جمله‌ها، واژه‌هایی با حروف آخر یکسان و یا هم‌وزن به کار می‌رود: (نه هر چه به قامت مهتر، به قیمت بهتر)

درس دهم

واژگان و ترکیبات:

اهریمن: دشمن، شیطان

مأوا: پناهگاه

قلل: جمع قله

تازش: حمله

عرضه: میدان

زیور: آرایش

خیل: گروه، دسته

متواضع: فروتن

غایت: نهایت

پویک: هدهد

حبّ وطن: میهن دوستی

خوف: ترس

حامی: طرفدار

پیکره: اندام

پهنه: سرزمین، گستره

بنیان: اساس و ستون

رویین تن: کسی که اسلحه بر او اثر نکند.

رنگ نباختن و بر خود نلرزیدن: کنایه از نترسیدن
﴿سلمان هراتی: شاعر پس از انقلاب که اشعارش ساده و صمیمی است و آثارش عبارتند از: از این ستاره تا آن ستاره، از آسمان سبز، دری به خانه، خورشید

﴿ادیب الممالک فراهانی: میرزا محمد صادق امیری که به جهت مهارت و شهرت در شاعری از مظفرالدین شاه لقب «ادیب الممالک» گرفت.

﴿لحن و آهنگ: نحوه قرائت و خوانش شعر که معمولاً برای هر نوع شعر حماسی، عاطفی و توصیفی متفاوت است.

﴿کنایه: گروه کلمه‌ای که دارای دو معنای دور و نزدیک باشد و مقصود گوینده یا نویسنده، معنای دورتر باشد.

وابسته‌های پیشین اسمی به انواع زیر تقسیم می‌شود:

- ۱- صفت اشاره: این، آن، همین، همان، چنین، چنان
- ۲- صفت شمارشی: اعداد اصلی: یک، پنج و...
- ۳- صفت شمارشی ترتیبی ۱: عدد + مین: یکمین، پنجمین و...

۴- صفت برترین: صفت + ترین: بهترین، خوب‌ترین

۵- صفت مبهم: هر، همه، هیچ، فلان

۶- صفت پرسشی (?): کدام، چند، چه

۷- صفت تعجبی (!): چه، عجب

درس یازدهم

واژگان و ترکیبات:

فعل: عملکرد، اعمال

هوا: هوای نفس

خجل: خجالت‌زده

شهوة: میل نفسانی

نبی: پیامبر

خدو: آب‌دهان

طرار: دزد، گردنه‌گیر

واقف: آگاه

اخلاص: پاکی نیت

حیلت: نیرنگ، حيله

تیغ: شمشیر، دشنه

حق: خدا، حقیقت

آز: طمع

سزا: سزاوار، شایسته

خلل: آسیب، تباهی

دست یافت: پیروز شد

منزه: پاک، بی عیب

دغل: فریب کاری

غزا: جنگ مذهبی (پیامبر در آن حضور داشته باشد = غزوه)

در عقیدتش خلل بود: دچار ضعف ایمان بود

درم: درهم، واحد پول قدیم

کاهلی: کوتاهی، تنبلی

به اتفاق: با هم، اتفاقاً (در این درس)

زر بر آستین است: صاحب ثروت می باشد.

خز: حیوانی که از پوست آن لباس تهیه می کنند.

شیر حق: استعاره از حضرت علی (ع)

جلال الدین مولوی: بزرگ ترین شاعر عارف ادب

فارسی و صاحب آثاری چون مثنوی معنوی، دیوان

شمس و...

شش دفتر و حدود بیست و شش هزار بیت در بر
دارنده موضوعات عرفانی، اخلاقی و حکمی و...

🔷 شهاب‌الدین سمعانی: از عارفان و نویسندگان قرن
ششم و نویسنده «روح‌الارواح» که با نثر ساده و شیوا
به شرح نام‌های خداوند پرداخته است.

🔷 صفت تعجبی قبل از هسته (اسم) می‌آید و
احساس و عاطفه‌گوینده را درباره اسم بیان می‌کند.

🔷 صفت پرسشی نیز از گروه وابسته‌های پیشین است
و درباره نوع، چگونگی یا مقدار اسم پرسش می‌کند.

«چه» هم می‌تواند صفت تعجبی باشد و هم صفت
پرسشی که از نوع جمله می‌توان نوع آن را تشخیص
داد:

: تعجبی: چه داستان زیبایی!

پرسشی: چه داستانی را خواندی؟

اگر در تشبیه، علاوه بر وجه شبه و ادات تشبیه، مشبّه یا

مشبّه به نیز حذف شود، استعاره به وجود می‌آید: ۳۳

﴿تشبیہ﴾: حضرت علی (ع) کہ چون شیر شجاع بود
وارد میدان جنگ شد.

﴿استعارہ﴾: شیر وارد میدان جنگ شد. (استعارہ از
حضرت علی (ع))

درس دوازدهم

واژگان و ترکیبات:

زایا: زاینده

جلوه گر: آشکار

کرامت: بزرگواری

حماسه: پهلوانی

رشادت: دلاوری

نگرش: نگاه

فضیلت: برتری

ورنمایه: محتوا

معاصر: هم دوره، در یک عصر

بنیان گذار: مؤسس، تاسیس کننده

انسجام: متحد و منسجم شدن

ایثار: از خود گذشتگی

هر گاه بخواهیم دربارهٔ مطلبی به طور مستقیم صحبت

کنیم و دربارهٔ امری پوشیده سخن بگوییم، از

«کنایه» بهره می گیریم.

کنایات:

تاج بر سر نهادن: گرامی و بزرگ داشتن

به خاک اندر آوردن: کوچک و پست شمردن و
کردن

سر پیچیدن: نافرمانی کردن

درآمدی بر ادبیات داستانی پس از پیروزی انقلاب

اسلامی: نوشته فریدون اکبری شلدره که در آن به سیر

تاریخی داستان نویسی از مشروطه تا ۱۳۳۷ پرداخته

شده است.

واژگان و ترکیبات:

درس سیزدهم

تبعید: دور کردن   نابغه: دارای نبوغ

تف: گرما و حرارت   سخنور: گوینده، شاعر

دود دل: آه   دیده: چشم

دل سوخته: کنایه از آزرده و غمگین

هجّی کردن: بخش کردن

عطشان: تشنه

شطّ: رود

کِلک: قلم

مکرّر: پی در پی

اکثر: بیشتر

کسل: تنبل، سست

محوطه: میدان

فی المجلس: بلافاصله

محشر: محلّ حشر، قیامت

دیده تر: چشم اشک آلود

غرقه بحر: غرق شده در دریا

حیدر: شیر (عنوان حضرت علی (ع))

اصل و نسب: نژاد و پیوند خانوادگی

غالب: بیشتر، اکثر (در این درس)

کوثر: نام سوره‌ای در قرآن و نهری در بهشت

خسرو: از قهرمانان شاهنامه، پادشاه (در این درس)

فدایی مازندارانی: از شاعران عصر قاجار که

طولانی‌ترین اشعار عاشورایی را سروده است؛ کلیات

اشعار او «مقتل منظوم فدایی» نام دارد.

سیدعلی اکبر ابوترابی: روحانی آزاده که ده

سال در اسارت ماند.

کاربرد هنری ردیف، سبب زیبایی، گیرایی و گوش‌نوازی شعر می‌شود و علاوه بر افزایش موسیقی شعر، در کامل کردن معنای هر بیت و انتقال پیام نهایی آن نیز مؤثر است.

تکرار مناسب هر واژه به موسیقی شعر کمک می‌کند و بار معنایی و عاطفی آن را مورد تأکید قرار می‌دهد.

در خواندن اشعار مرثیه، باید لحنی سوگوارانه همراه با حسرت و افسوس و سوز و اندوه داشت و خود را در آن حال و موقعیت قرار داد.

درس چهاردهم

آزاد

درس پانزدهم

آزاد

واژگان و ترکیبات:

دوزخ: مرحله‌ای از جهنم

بیم: ترس

رخساره: چهره

مهیا: آماده

سرکشی: نافرمانی

افق: کرانه آسمان

غزه: سرزمینی در فلسطین

بشارت: خبر خوش

بعثت: برانگیخته شدن

سنگدل: کنایه از بی‌رحم

سدرۃالمنتهی: درخت و جایگاهی در بهشت و آسمان

هفتم

﴿محمّد﴾ نزار قبّانی: از شاعران و نویسندگان عرب که

سروده‌هایش سرشار از عشق و عاطفه به انسانیت است

و به زبان‌های فرانسوی، انگلیسی و اسپانیایی مسلط

بود.

﴿محمّد﴾ درویش: از بزرگ‌ترین شاعران معاصر

عرب که شعرش با انقلاب، مبارزه و پایداری

پیوند دارد و عشق به فلسطین از درون مایه‌های شعر او می‌باشد.

﴿ محمدالدوره: نوجوان فلسطینی که در سال ۱۳۷۸ بر اثر حمله نیروهای اسرائیلی در آغوش پدرش شهید شد.﴾

﴿ مهم‌ترین کار یک خواننده به هنگام خواندن شعر، ترکیب لحن‌ها با یکدیگر است به گونه‌ای که آهنگ کلی شعر از آغاز تا پایان شعر حفظ شود.﴾

﴿ در بعضی از سروده‌ها، لحن‌های حماسی، عاطفی و توصیفی در هم آمیخته می‌شوند.﴾

﴿ صفت‌های مبهم از دسته وابسته‌های پیشین هستند و نوع، چگونگی، شمار و مقدار اسم را به طور نامعین نشان می‌دهند و عبارتند از: هر، همه، هیچ، فلان.﴾

﴿ ادبیات پایداری نوع و موضوعی از ادبیات است که به مبارزات فردی و اجتماعی انسان‌ها برای رسیدن به آرمان‌هایی چون آزادی، عدالت، حق،

دفع ظالم و متجاوز و... می پردازد.

درس هفدهم

واژگان و ترکیبات:

توصیف: وصف کردن

محال: غیر ممکن

مواجهه: روبرو

کهن: قدیمی

غفلت: بی خبری

مسرور: شادمان

فرط: زیادی، شدت

اضطراب: دلشوره، نگرانی

خیرالبشر: پیامبر

کائنات: موجودات

متانت: وقار و سنگینی

حسرت: افسوس خوردن

ندامت: پشیمانی

جانب: سمت، سو

مر: میوه و نتیجه

آوازه: شهرت

کو: محله

شفیع: شفاعت کننده

مرحمت: مهربانی

توفان: صفت فاعلی به معنای حمله کننده و خروشان

جزر و مد: عقب رفتن و پیش آمدن آب ساحل

غنیمت بشمارید: با ارزش بدانید

تعلل: علت و بهانه آوردن، تأخیر

ویلیام شکسپیر: بزرگ‌ترین نمایشنامه‌نویس جهان و صاحب آثاری چون هملت، مکبث و لیرشاه.

﴿﴾ وحشی بافقی: از شاعران اواخر عهد شاه اسماعیل که آثارش عبارتند از: فرهاد و شیرین، ناظر و منظور، خلد برین

﴿﴾ سارا طهرانیان مترجم کتاب «هفده»، داستان کوتاه کوتاه از نویسندگان ناشناس دنیا»

﴿﴾ لُرد آویبوری، نویسنده کتاب «در جست‌وجوی خوش‌بختی» که در هفده فصل به موضوعاتی مانند خوش‌بختی، امید، تربیت و... پرداخته است؛ مترجم این کتاب ابوالقاسم پاینده می‌باشد.

﴿﴾ ابولقاسم پاینده: نویسنده چیره‌دست معاصر که در داستان‌نویسی و ترجمه، آثار گوناگونی پدید آورده که مشهورترین آن‌ها ترجمه قرآن مجید است.

- جای اجزای جمله در زبان‌های مختلف یکسان نیست.

- ترجمه بازگردانی نوشته از زبانی به زبان دیگر است.

- در ترجمه، آشنایی به زبان مبدأ (نوشته اصلی) و مقصد (زبانی که به آن ترجمه می‌شود) ضروری است. هنگام ترجمه، باید محتوای مطالب در قالب جمله مقصد باشد، مثلاً فعل در آخر جمله قرار گیرد.

جمع مکسر مخصوص بعضی از اسم‌های عربی است که برای جمع بستن، به جای استفاده از نشانه جمع، واژه دچار تغییر (شکستن) می‌شود و قاعده عمومی و همه‌جانبه ندارد.

وظیفه ← وظایف   عمل ← اعمال